

119

MINISTRIES

“Dit document is een script van onderwijs dat is bedoeld om via video te worden getoond. In de video worden relevante tekst, dia's, media en afbeeldingen getoond om de presentatie te vergemakkelijken. Daarom is het mogelijk dat deze tekst soms niet vlot leest of dat bepaalde teksten eigenaardig klinken. Daarnaast kunnen er grammaticale fouten voorkomen die niet acceptabel zouden zijn in literair werk. We moedigen u aan om het video-onderwijs te bekijken omdat het een aanvulling is op het schriftelijke onderwijs.”

De dag des Heeren Deel 2: Sjabbat en de Zondag in de Geschiedenis

We hebben onderzocht waarom de meeste christenen de zondag vieren in plaats van de zevende dag Sjabbat. In het eerste deel van deze tweedelige studie hebben we voornamelijk gekeken naar het Bijbelse bewijs om te zien of de Schrift het vervangen van de Sjabbat door de zondag rechtvaardigt. Als je het eerste deel van onze studie niet hebt gezien, raden we je aan om daar te beginnen. Hier is een korte samenvatting van alles wat we tot nu toe in deze studie hebben geleerd:

- Het Nieuwe Testament laat zien dat de eerste christenen de Sjabbat bleven vieren volgens het gebod.
- Het Nieuwe Testament laat zien dat de Sjabbat de enige dag is van de week waarop de eerste christenen regelmatig samenkwamen.
- De veronderstelde Bijbelse verwijzingen naar de zondagse bijeenkomsten zijn geen verwijzing naar een regelmatige zondagsviering. Handelingen 20:7 was een speciale gelegenheid, omdat Paulus de volgende dag vertrok; de instructies van Paulus voor de eerste dag van de week, in 1 Korinthe 16:2 waren gericht aan individuele gelovigen, geen instructies voor de gemeente als geheel.
- Bij nader inzien leverde het externe bewijs, voor een interpretatie van de "Dag des Heeren" als zondag, in Openbaring 1:10, geen resultaat. De onduidelijkheden in de Griekse tekst, van de veronderstelde eerste getuigen van de term "dag des Heeren", zorgen voor aanzienlijke twijfel over de gebruikelijke interpretatie. De Didache verwijst waarschijnlijk niet naar het tijdstip, maar naar de manier waarop de in 14:1 genoemde christelijke bijeenkomst werd geleid; de brief aan de Magnesianen geeft waarschijnlijk niet de *dagen* aan maar de *manier van leven*. De "Dag des Heeren", in Openbaring 1:10, verwijst, als we het in de Bijbelse context plaatsen, hoogstwaarschijnlijk naar de Dag des Heeren in de eindtijd.

We zijn het eerste deel van deze studie begonnen met een vraag. Aangezien de Bijbel het vervangen van de Sjabbat-viering door de zondags-viering niet ondersteunt, hoe kwam die dan tot stand? Hoe zijn we aangekomen bij de huidige visie, waar de meeste christenen de Sjabbat op de zevende dag niet meer houden? Deze studie zal die vraag proberen te beantwoorden.

Het Houden van de Sjabbat in het Vroege Christendom

Er bestaat geen enkele twijfel dat de overgang van de Sjabbat naar de zondag al heel vroeg in het christendom begon. Maar velen zullen misschien verbaasd zijn als ze horen dat deze verandering niet meteen plaatsvond, en ook niet algemeen werd toegepast onder de gelovigen in Jesjoea.

Weet je nog hoe we in het eerste deel van deze studie hebben geleerd dat de eerste christenen, in het boek Handelingen, werden aangeduid als een sekte van het Judaïsme, die de Nazareners werden genoemd? Welnu, we hebben bewijs dat deze sekte in de vierde eeuw nog steeds bestond.

De vierde-eeuwse historicus, Epiphanius, vermeldt dat de Nazareners in zijn tijd nog steeds de Sjabbat vierden:

De Nazareners verschillen in geen enkel opzicht van hen [d.w.z. de Joden], omdat ze de gewoonten en leerstellingen toepassen die door de Joodse wet zijn voorgeschreven, behalve dat ze in Christus geloven. Ze geloven in de opstanding van de doden en dat het universum door God is geschapen. Ze prediken dat God één is en dat Jezus Christus Zijn Zoon is. Ze zijn bijzonder geschoold in de Hebreeuwse taal. Ze lezen de wet... Daarom verschillen ze van zowel de Joden als de christenen; van de eerste, omdat ze in Christus geloven; van de ware christenen omdat **ze nog steeds Joodse rituelen uitvoeren zoals de besnijdenis, de Sjabbat en andere rituelen.**

-Epiphanius, *Adversus Haereses* 29.7.1-5. Quoted in Samuele Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity* (Rome, Italy: The Pontifical Gregorian University Press, 1977), blz. 147

Op basis van het beschikbare historische bewijs, geeft de geleerde Ray A. Pritz de volgende samenvatting van de Nazareners:

Uit onze overwegingen ontstaat er een entiteit, een levensvatbare entiteit van gezagsgetrouwe christenen met een Joodse achtergrond. **Deze waren afkomstig van de eerste Joodse gelovigen in Jezus.** Ze hebben de verwoesting van Jeruzalem gedeeltelijk overleefd omdat ze succesvol naar Pella van de Dekapolis waren gevlucht, en deels omdat ze ook wortels hadden in Galilea.

-Ray A. Pritz, *Nazarene Jewish Christianity: From the End of the New Testament Period Until Its Disappearance in the Fourth Century* (The Hebrew University, Jerusalem: The Magnes Press, 1988), blz. 108

Pritz legt verder uit, zoals we hebben gelezen bij Epiphanius, dat de Nazareners afgezonderd waren van het Judaïsme omdat ze trouw waren aan Jesjoea de Messias. Ze werden later ook afgewezen door het christendom omdat ze ...

"... bepaalde aspecten van de Mozaïsche wet in acht bleven houden, waaronder de besnijdenis **en de Sjabbat**, en dit was de oorzaak van hun uitsluiting van de kerk."

-Ray A. Pritz, *Nazarene Jewish Christianity: From the End of the New Testament Period Until Its Disappearance in the Fourth Century* (The Hebrew University, Jerusalem: The Magnes Press, 1988), p. 1080 Pritz, blz. 109

De uitsluiting van de Nazareners van het christendom gebeurde blijkbaar geleidelijk. De Nazareners ...

"... waren niet opgenomen in de eerdere lijst van ketterijen omdat ze simpelweg niet genoeg als kettters werden gezien of als bedreiging voor de 'orthodoxie'."

Ray A. Pritz, *Nazarene Jewish Christianity: From the End of the New Testament Period Until Its Disappearance in the Fourth Century* (The Hebrew University, Jerusalem: The Magnes Press, 1988), blz. 108-109 Pritz, blz. 109

Historisch gezien is er echt geen discussie over het feit dat Joodse gelovigen in de Messias, lang na de apostelen, nog steeds de Sjabbat bleven houden op de zevende dag. Maar hoe zit het dan met heidense gelovigen? Wel, naast het Nieuwe Testament zelf, is er ook historisch bewijs dat zelfs de eerste niet-Joodse gelovigen de Sjabbat bleven houden.

Zoals we in het eerste deel van deze studie hebben geleerd, suggereert de Didache dat de Sjabbat werd gehouden. Het document was gericht aan een niet-Joodse christelijke gemeenschap, en Didache 8:1 gebruikt de naam "voorbereidingsdag" (παρασκευή), wat de traditionele Joodse aanduiding is voor de vrijdag - dat wil zeggen, de dag vóór de Sjabbat (Mattheüs 27:62; Markus 15:42; Lukas 23:54; Johannes 19:14; en ook Josephus, Ant. 16:163).

Aangezien deze term de betekenis heeft van het voorbereiden voor de Sjabbat, zou het gebruik ervan door de auteur kunnen impliceren dat deze niet-Joodse christenen zich voorbereidden op de Sjabbat en deze hielden.

Het martelaarschap van Polycarpus geeft ons ook het bewijs van de vroege naleving van de Sjabbat. Deze brief, van een onbekende auteur, beschrijft het martelaarschap van Polycarpus, een leerling van Johannes en bisschop van Smyrna. De auteur schrijft dat de Romeinen Polycarpus op een vrijdag vastgrepen. Nogmaals, de auteur gebruikt de traditionele Joodse aanduiding voor de vrijdag, de "voorbereidingsdag" (παρασκευή). De auteur gaat daarna verder met het beschrijven van de dood van Polycarpus, die plaatsvond op een "Grote Sjabbat" (8:1; 21:1). Op basis van deze uitspraken schrijft Robert Kraft het volgende:

Het kan dus zijn dat de kerken van Klein-Azië, die bekend waren met het *Martelaarschap*, ook in de late tweede eeuw op enigerlei wijze de Sjabbat bleven vieren.

-Robert A. Kraft, "Sabbath in Early Christianity," *AUSS* (Andrews University Press, 1965), blz. 28

De brief van Ignatius aan de Magnesianen, een geschrift uit het begin van de tweede eeuw, geeft ons ook het bewijs van de vroeg-christelijke Sjabbatviering.

Ignatius vermaande zijn lezers tegen het "sabbatiseren". We hebben betoogd dat dit niet per se een vermaning was tegen het naleven van de Sjabbat, maar eerder tegen het naleven van de Sjabbat *in overeenstemming met het Judaïsme*. In de ogen van Ignatius was dit "sabbatiseren" een on-Bijbelse benadering van de Sjabbat, die in strijd was met de manier van leven van de Heer. [Zie deel 1](#) van deze studie voor meer informatie over hoe we tot die conclusie zijn gekomen.

Maar zelfs als Ignatius met "sabbatiseren" het naleven van de Sjabbat *volgens het gebod* bedoelde, geeft het feit dat hij zijn lezers moest vermanen tegen deze praktijk daardoor aan dat sommige christenen de Sjabbat in die tijd nog steeds hielden.

In het begin van de derde eeuw geeft Hippolytus ons meer bewijs van de vroege christelijke Sjabbatviering, naast het vieren van de zondag. Tegen die tijd was het in Rome de gewoonte om te vasten op de Sjabbat. (We zullen dit straks gaan onderzoeken, omdat het eigenlijk relevant is voor de overgang van de Sjabbat naar de zondag in het christendom.) Hippolytus breekt met deze gangbare praktijk en bestraft degenen die zowel op de Sjabbat als op de zondag opdracht hebben gegeven om te vasten:

En nu doen sommigen dezelfde dingen, ze klampen zich vast aan ijdele visioenen en de leer van demonen en **stellen een vasten in, zowel op de Sjabbat als op de dag des Heeren**, die Christus niet heeft vastgesteld, zodat ze het evangelie van Christus onteren.

-Hippolytus, *Commentary on Daniel 4.20.4*. (T.C. Schmidt, 2010, blz. 138)

Aangezien het vasten in die tijd, onder zowel Joden als christenen, werd gezien als een onjuiste benadering van de heilige dagen van blijdschap, is het veelzeggend dat Hippolytus het vasten niet alleen op zondag afkeurde, maar ook op de Sjabbat! Dit toont ons aan dat niet alle christenen in die tijd - zelfs niet in Rome - de Sjabbat hadden vervangen door de zondag. Veel christenen vierden beide dagen.

De viering van zowel de Sjabbat als de zondag wordt verder aangetoond in de Apostolische Constituties, een vierde-eeuwse verzameling van acht christelijke verhandelingen met vermoedelijke oosterse herkomst. Deze geschriften geven instructies die betrekking hebben op de beide dagen. Hier zijn een paar voorbeelden:

Maar houd de Sjabbat en het feest van de dag des Heeren; omdat het eerste de herinnering is aan de schepping, en het tweede aan de opstanding.

Laat de slaven vijf dagen werken; maar geef hen op de dag van de Sjabbat en de dag des Heeren de tijd om naar de kerk te gaan voor onderwijs in vroomheid. We hebben gezegd dat de Sjabbat wordt gehouden vanwege de schepping en de dag des Heeren vanwege de opstanding.

-*Apostolic Constitutions 7.23*. Quoted in Kenneth A. Strand, *The Sabbath in Scripture and History* (Review and Herald Publishing Association, 1982), blz. 325

Rond de vijfde eeuw was de vervanging van de Sjabbatviering door de zondagsviering de gewoonte geworden. Maar dit was eigenlijk alleen het geval in de twee grote steden Rome en Alexandrië. Buiten deze steden blijkt dat een groot deel van de christelijke wereld nog steeds zowel de Sjabbat als de zondag vierden. De vijfde-eeuwse historicus Socrates Scholasticus schrijft:

Want hoewel bijna alle kerken over de gehele wereld elke week de heilige mysteries vieren op de Sjabbat, zijn het de christenen van Alexandrië en Rome, die vanwege een oude traditie, ermee zijn gestopt om dit te doen. De Egyptenaren in de buurt van Alexandrië en de inwoners van Thebais houden hun religieuze bijeenkomsten op de Sjabbat, maar nemen niet deel aan de mysteries op de manier die onder christenen gebruikelijk is.

-Socrates Scholasticus, *Ecclesiastical History* 5.22. Quoted in Justo L. González, *A Brief History of Sunday: From the New Testament to the New Creation* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2017)

Sozomen, een andere historicus uit de vijfde eeuw, spreekt ook over christenen die, los van Alexandrië en Rome, zowel de Sjabbat als de zondag vierden:

De mensen van Constantinopel, en bijna overal, komen zowel samen op de Sjabbat, als op de eerste dag van de week, wat in Rome of Alexandrië nooit wordt gedaan.

Sozomen, *Ecclesiastical History* 7.19. Quoted in Justo L. González, *A Brief History of Sunday: From the New Testament to the New Creation* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2017)

Zoals we kunnen zien, is er door de hele christelijke geschiedenis heen altijd een getrouwe minderheid van christenen geweest die de Sjabbat bleven houden. Veel van deze christenen hielden zowel de Sjabbat als de zondag; zij zagen de zondag niet als vervanging van de Sjabbat.

Een verschuiving van de Sjabbat naar de Zondag

Het eerste duidelijke bewijs van de christelijke zondagsviering vinden we terug in de tweede eeuw.

Allereerst is er de brief van Barnabas, van Alexandrijnse herkomst en gedateerd rond 130 n. Chr.. De auteur van dit allegorische werk hekelt de dag van de Sjabbat als onaanvaardbaar voor God en pleit voor de zondag - de symbolische "achtste dag" - als herdenking van de opstanding (hoofdstuk 15). Ten tweede beschrijft Justinus de Martelaar in Rome de zondagsdiensten in zijn Eerste Apologie (Apologie 1.67), die gedateerd is rond 150 n. Chr. In zijn andere geschriften lijkt Justinus de Martelaar eveneens een negatieve houding te hebben tegen de Sjabbat (bijvoorbeeld Dialoog met Trypho 23).

We hebben dus enkele vroege bewijzen van de reguliere zondagsviering in het christendom. We zien ook enkele anti-Sjabbatgevoelens onder de christenen, vooral in Alexandrië en Rome.

Maar hoe zijn de christenen precies begonnen met de reguliere zondagsviering? Nou, dat is een beetje een mysterie. Eén theorie komt voort uit een controverser rondom de datum van het Pascha. Dit onderwerp verdient een volledige eigen studie, maar hier is een samenvatting:

De meeste tweede-eeuwse christelijke gemeenschappen in het Oosten vierden het Pascha in overeenstemming met de Hebreeuwse kalender - dat wil zeggen op de 14e van Nisan. Christelijke gemeenschappen in het Westen vierden het Pascha echter altijd op de zondag na de 14e Nisan. Dit gebeurde waarschijnlijk omdat de Messias, volgens de Evangeliën, op een zondag is opgestaan.

Uiteindelijk kreeg het vieren van het Pascha op de zondag de overhand, en de groep die de voorkeur had om het op de 14e van Nisan te vieren, stierf uit. Na verloop van tijd stopte deze jaarlijkse zondagsviering als vervanging van het Bijbelse Pascha en werd het eigenlijk een geheel andere feestdag. Tegenwoordig is deze dag in de meeste delen van de wereld bekend als 'Pasen'.

Om alle dingen rondom deze tegenstelling nu uitgebreid te gaan onderzoeken, valt buiten het bestek van deze studie, maar het belangrijke punt hier is dit: in de vroegchristelijke traditie was het Pascha een herdenking van de dood en de opstanding van de Messias. Al heel vroeg begonnen de christenen elk jaar het Pascha te vieren *op zondag*.

Even terzijde: de afzonderlijke viering, die we tegenwoordig kennen als "Goede Vrijdag", was een ontwikkeling uit de vierde eeuw. Terwijl het Nieuwe Testament het Pesach koppelt aan de dood van de Messias, en de ceremonie van de eerstelingen aan Zijn opstanding, herdachten de eerste christenen, kort na de periode van de apostelen, zowel de dood als de opstanding van de Messias. Meer informatie hierover is te vinden in het boek van de geleerde A. Allan McArthur, *The Evolution of the Christian year* (blz 98-113).

Dus uit het Pascha ontstond onder de eerste christenen de jaarlijkse zondagse viering van de dood en opstanding van de Messias. Volgens sommige geleerden evolueerde deze jaarlijkse zondagse viering vanzelf tot een wekelijkse zondagse viering.

Kenneth Strand schrijft:

Welke factoren precies van invloed waren op het ontstaan van de wekelijkse christelijke zondag, die was ontstaan uit de jaarlijkse viering, is niet helemaal duidelijk; maar één interessante suggestie komt voort uit het feit dat bijna alle eerste christenen niet alleen Pasen en Pinksteren op zondag vierden, maar ook van mening waren dat de hele periode van zeven weken tussen de twee feestdagen een speciale betekenis had. J. Van Goudoever is van mening dat misschien ook de zondagen in de gehele periode van Pasen tot Pinksteren een bijzondere betekenis hadden. Als dat zo was, dan hebben ook andere dingen bijgedragen aan het feit dat deze jaarlijkse zondagsviering werd uitgebreid naar een wekelijkse viering, beginnend bij de zondagsvieringen tijdens de Pasen-tot-Pinksterperiode, die later werden uitgebreid tot de zondagsviering gedurende het gehele jaar.

-Kenneth Strand, *The Sabbath in Scripture and History*. Kenneth A. Stand, ed. (Review and Herald Publishing Association, 1982), blz. 327

Wat de oorsprong van deze wekelijkse zondagsviering dan ook mag zijn, één ding is duidelijk: het is niet begonnen als de vervanging van de Sjabbat. Zoals we hebben gezien, vierden veel christenen zowel de Sjabbat als de zondag. En zelfs de christenen die vijandig stonden tegenover de Sjabbat zagen de zondag niet als een "nieuwe Sjabbat", die de oude verving. Zondag was een aparte religieuze dag.

Wat waren dan de redenen die ervoor zorgden dat er, onder de meeste christenen, een geleidelijke verschuiving plaatsvond van de Sjabbat naar de zondag?

Misschien wel de belangrijkste factor bij het uiteindelijke verlaten van de Sjabbat door het christendom, waren de historische spanningen tussen de Joden en de heidenen.

Ondanks de uiterste inspanningen van de apostelen, die voortdurend de eenheid tussen Joodse en niet-Joodse gelovigen in Jesjoea hebben gepredikt, bleef er een grote weerstand van de kant van beide partijen. Zelfs in het Nieuwe Testament zien we dat een groot deel van de bredere Joodse gemeenschap vijandig stond tegenover deze nieuwe sekte van Jesjoea-volgelingen. Dit plantte het zaad, waardoor veel heidense christenen uiteindelijk alle dingen die betrekking hadden op het "Judaïsme" gingen verwerpen.

De Messiaans Joodse theoloog, D. Thomas Lancaster, schrijft:

Zoals het boek *Handelingen* aantoont, reageerde de omgeving van de synagoge negatief op de komst van grote aantallen godvrezende heidense gelovigen. Deze reactie versterkte het gevoel van vervreemding bij de niet-Joodse gelovigen binnen de Joodse gemeenschap. Een natuurlijke reflex van mensen die worden uitgesloten van een groep of binnen een gesloten samenleving, is om een eigen concurrerende samenleving te vormen. Door deze godvrezende heidense gelovigen uit te sluiten van de gemeenschap binnen de grotere Joodse gemeenschap, creëerde het Judaïsme de sociale dynamiek waaruit het christendom is ontstaan.

-D. Thomas Lancaster, *From Sabbath to Sabbath: Returning the Holy Sabbath to the Disciples of Jesus* (Marshfield, MO: First Fruits of Zion, 2016) blz. 257

Bovendien motiveerden de anti-Joodse gevoelens van Rome, die werden versterkt door de eerste en tweede Joodse opstand, veel heidense gelovigen om zich af te scheiden van het Judaïsme. Lancaster schrijft:

Door deze opstanden werden de gelovige heidenen politiek en sociaal gemotiveerd om zich tegen de Joden en de Joodse inzettingen te gaan verzetten. Naarmate het aantal heidense discipelen van Jesjoea bleef toenemen, vormden ze al snel een onevenredige meerderheid onder de Joodse gelovigen in de meeste Diaspora-gemeenschappen. Door deze meerderheid van heidense gelovigen kwam de sterke Joodse basis van het oorspronkelijke apostolische geloof sterk in het gedrang.

-D. Thomas Lancaster, *From Sabbath to Sabbath: Returning the Holy Sabbath to the Disciples of Jesus* (Marshfield, MO: First Fruits of Zion, 2016) blz. 258

Hoewel we de spanningen tussen Joden en christenen al duidelijk in het Nieuwe Testament tegenkomen, bleven veel christenen, zoals we eerder zagen, gewoon de Sjabbat houden. De Nazareners, die tot de belegering van Jeruzalem in 135 n.Chr. tot de leiders van de kerk in Jeruzalem behoorden, bleven de Sjabbat houden. We hebben de bewijzen al onderzocht dat veel heidense christenen de Sjabbat onderhielden. Maar na verloop van tijd hebben de heidense christenen de Sjabbat grotendeels verlaten.

Volgens de geleerden lijkt de verschuiving van de Sjabbat naar de zondag voornamelijk zijn oorsprong te hebben in de grote steden Alexandrië en Rome. Van daaruit verspreidde het zich geleidelijk naar de andere plaatsen.

We hebben gezien dat het vroegste bewijs van de christelijke zondagsviering afkomstig was van deze twee steden. We hebben ook gezien dat de schrijvers uit Rome en Alexandrië, die spreken over de zondagsviering, een negatieve houding hebben tegenover de Sjabbat. Dit is logisch in het licht van het feit dat er in Rome al heel vroeg onderscheid werd gemaakt tussen de christenen en de Joden.

Volgens Bacchiocchi:

Het is een algemeen erkend feit dat er in de hoofdstad al vroeg onderscheid werd gemaakt tussen de christenen en de Joden. Dit laatste heeft Nero blijkbaar beïnvloed (via keizerin Poppaea, een Joodse proseliet) om zichzelf te ontlasten van de beschuldiging van brandstichting, door de schuld bij de christenen te leggen. Volgens Tacitus heeft Nero “de schuld [d.w.z. voor de brandstichting] bij de christenen gelegd en heeft hij hen de meest vreselijke martelingen laten

ondergaan.” Het feit dat er in Rome heel duidelijk al eerder onderscheid werd gemaakt tussen de christenen en de Joden, dan in Palestina het geval was, suggereert de mogelijkheid dat het verlaten van de Sjabbat en de viering van de zondag, als een nieuwe dag van aanbidding, eerst in Rome heeft kunnen plaatsvinden, als onderdeel van het onderscheidingsproces van het Jodendom.

-Samuele Bacchiocchi, “The Rise of Sunday Observance in Early Christianity.” *The Sabbath in Scripture and History*. Kenneth A. Stand, ed. (Review and Herald Publishing Association, 1982), blz. 136

Bovendien stelden de Romeinse christelijke autoriteiten, in een schriftelijke ruzie met het Judaïsme, de Sjabbat in als een vastendag. In het Judaïsme is het uitgebreid verboden om op de Sjabbat te vasten en onderwees men dat de Sjabbat een gelegenheid was voor vreugde en feesten. Volgens Bacchiocchi was dit één van de "eerste concrete maatregelen om de christenen af te houden van de heiliging van de Sjabbat en om uitsluitend nog de zondagsviering aan te moedigen." Bacchiocchi schrijft:

Dat de Kerk van Rome de kampioen was van het vasten op de Sjabbat met de drang om dit ook aan de andere christelijke gemeenschappen op te leggen, wordt goed onderbouwd door de historische verwijzingen van bisschop Callistus (217-22 n.Chr.), Hippolytus (170-236 n.Chr.), Paus Sylvester (314-335 n.Chr.), Paus Innocentius I (401-417 n.Chr.), Augustinus (354-430 n.Chr.) En John Cassianus (360-435 n.Chr.). Het vasten was niet alleen bedoeld om het verdriet over de dood van Christus uit te drukken, maar ook, zoals paus Sylvester het nadrukkelijk aangeeft, om de 'minachting voor de Joden' (execratione Judaeorum) en hun “manier van het vieren” van de Sjabbat (destructions ciborum) aan te geven.

-Samuele Bacchiocchi, “The Rise of Sunday Observance in Early Christianity.” *The Sabbath in Scripture and History*. Kenneth A. Stand, ed. (Review and Herald Publishing Association, 1982), blz. 137

Het is eenvoudig te begrijpen dat het veranderen van de Sjabbat, van een dag van feest en vreugde, in een dag van vasten en somberheid, de zegen van de Sjabbat in de gedachten van veel christenen zou verminderen. Het is ook eenvoudig te begrijpen hoe dit ervoor heeft gezorgd dat de zondag, de dag waarop christenen hun vasten beëindigen, populairder werd! Zoals Kenneth Strand schrijft:

Het vasten was bedoeld om de doodsteek te geven aan de Sjabbat, door het volkomen te minachten, een dag van droefheid en somberheid in plaats van de christelijke vreugde [...] Het is in feite niet onmogelijk dat het vasten op de Sjabbat één belangrijk element was (er waren er zeker meer) om de zondagse christelijke eredienst te verheffen boven de Sjabbat, en ook heeft bijgedragen aan het laten verdwijnen van de Sjabbat in bepaalde gebieden, want op plaatsen waar het vasten op de Sjabbat werd toegepast, werd het een wekelijks gebruik om een sombere dag van Sjabbat te hebben, die werd opgevolgd door een zondag van vreugde. Het effect van een dergelijke procedure, vooral op de jeugd van de kerk, kan gemakkelijk worden vermoed.

-Kenneth A. Strand, “Some Notes on the Sabbath Fast in Early Christianity.” *AUSS*: Vol. 3.1 (1965), blz. 172, n. 28

Afgezien van de situatie in Rome kreeg het Judaïsme in 70 n.Chr. een zware klap met de vernietiging van de Tempel. En er was nóg een enorme nederlaag in 135 n. Chr. toen Keizer Hadrianus de stad verwoestte en zowel de Joden als de Joodse christenen verdreef. Hij verbood eveneens de instellingen van het Judaïsme, wat Rome associeerde met het vieren van de Sjabbat. Toen de stad uiteindelijk opnieuw werd bevolkt, mochten alleen de heidense christenen er weer binnen.

De 4^e eeuwse historicus Eusebius schrijft:

Want de keizer gaf het bevel dat zij [de Joden] zelfs vanuit de verte het land van hun vaders niet mochten zien. Dat is het verhaal van Aristo van Pella. En daarom werd de stad, ontdaan van het Joodse volk en na de totale vernietiging van haar oude inwoners, gekoloniseerd door een ander ras [...] En aangezien de kerk daar nu bestond uit heidenen, was de eerste die daar het bewind voerde, na de bisschoppen van de besnijdenis, Marcus.

-Eusebius, *Ecclesiastical History* 4.6.3-4 (Arthur Cushman McGiffert, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, Vol. 1)

Bovendien legden de Romeinen, in het licht van de Joods-Romeinse conflicten, een strafbelasting op aan de Joden, Fiscus Judaicus genaamd. Volgens de Romeinse historicus Suetonius, een schrijver uit de tweede eeuw, werd deze belasting niet alleen opgelegd aan Joden, maar ook aan degenen die ...

"... zonder dat geloof publiekelijk te erkennen, toch leefden als Joden."

Suetonius, *Domitian 12*. Quoted in Brian J. Incigneri, *The Gospel to the Romans: The Setting and Rhetoric of Mark's Gospel* (2003), blz. 198

Dus zowel de bredere Joodse gemeenschap als Rome brachten de heidense gelovigen in een moeilijke situatie. Beide entiteiten ontmoedigden de heidense gelovigen om zich te kunnen associëren met het Judaïsme, wat zeker een rol heeft gespeeld in het feit dat het heidense christendom grotendeels is weggelopen van het vieren van de Sjabbat. Het christendom werd beschouwd als een eigen religie, die los stond van het Judaïsme.

Deze scheiding wordt heel duidelijk in de toename van antisemitische geschriften uit die tijd, waaronder geschriften van de christelijke kerkvaders, die het Judaïsme kleineerden - en met het Judaïsme ook de Sjabbat. De geschriften van Justinus de Martelaar, Ignatius en de brief van Barnabas bevestigen allemaal een anti-Joods sentiment in de gemeenschappen van Rome, Alexandrië en Antiochië. Deze geschriften, versterkt door de politieke en sociale spanningen, drongen er bij christenen op aan om zich af te scheiden van het Judaïsme.

Dit alles heeft bijgedragen aan de geleidelijke verschuiving van Sjabbat naar de zondag.

Wanneer werd de Zondag de “Nieuwe Sjabbat”?

Zoals we eerder hebben opgemerkt, hebben veel christenen de Sjabbat niet losgelaten. Maar zelfs onder de meerderheid, die dat wel hadden gedaan, werd de zondag nog steeds niet gezien als een vervanging van de Sjabbat, maar als een aparte religieuze dag. Veel christenen hielden zowel de Sjabbat als de zondag, een praktijk die ook nu nog steeds in sommige christelijke gemeenschappen, zoals de Ethiopische kerk, wordt gehandhaafd. Pas in 321 n.Chr. werd de zondag in verband gebracht met de geboden van de Sjabbat. Dit gebeurde naar aanleiding van een edict van Constantijn, die de zondag tot de officiële rustdag van het Romeinse Rijk verklaarde:

Laat op de eerbiedwaardige dag van de zon, de magistraten en mensen die in steden wonen rusten, en laten alle werkplaatsen gesloten zijn.

Codex Justinianus 3.12.3 (Translated in Philip Schaff, *History of the Christian Church*, 1894)

Over het edict van Constantijn merkt de historicus Justo L. González op:

Nu de zondag een rustdag werd, moesten de burgerlijke wetten bepalen welk werk men op die dag mocht doen. Dit werd al snel opgevolgd door de kerkelijke wetten, waarin ook werd bepaald welke activiteiten op zondag waren toegestaan en welke waren verboden. Onder dergelijke omstandigheden is het niet verwonderlijk dat de zondag nu in verband werd gebracht met de Sjabbatsrust en met de opdracht hiertoe. Dit was de grote verandering, die werd ingevoerd door het decreet van Constantijn. Het zorgde ervoor dat er een verband ontstond tussen de zondagsrust en Sjabbatsrust, die niet aanwezig was in eerdere christelijke gedachten en toewijding. Op de lange termijn zou dit leiden tot discussies over de vraag of de zondag de Sjabbat had afgeschaft, of dat de christelijke eredienst op de Sjabbat moest worden gehouden, enzovoort.

-Justo L. González, *A Brief History of Sunday: From the New Testament to the New Creation* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2017)

Het edict van Constantijns heeft de christelijke afschaffing van de Sjabbat in een stroomversnelling gebracht. Nu men had aangenomen dat de zondag de dag van de Sjabbat als rustdag had vervangen, konden de kerkelijke concilies, zoals Canon 29 van de Raad van Laodicea, het christenen verbieden om de Sjabbat te houden, en in plaats daarvan het vieren van de zondag verplicht stellen:

Christenen moeten niet judaïseren door te rusten op de Sjabbat, maar moeten op die dag werken, en in plaats daarvan de dag des Heeren eren; en als ze daartoe in staat zijn, moeten ze rusten als christenen. Maar als iemand toch aan het judaïseren is, laat hij dan vervloekt zijn door Christus.

-Council of Laodicea's Canon 29. Quoted in D. Thomas Lancaster, *From Sabbath to Sabbath: Returning the Holy Sabbath to the Disciples of Jesus* (Marshfield, MO: First Fruits of Zion, 2016) blz. 269

Trouwens, het simpele feit dat men christenen moest verbieden om de Sjabbat te vieren, geeft weer aan dat sommige christenen het op dat moment nog steeds vierden! Niettemin hadden de meeste christelijke kerken op dat moment de Sjabbat volledig verworpen ten gunste van de zondag.

Eeuwen later verving de zondag niet alleen de Sjabbat, maar werd het binnen het christendom zelfs de "Sjabbat" genoemd. Protestants-christelijke belijdenissen, preken en literatuur bevestigen de Sjabbat, maar toch passen ze de principes van de Sjabbat toe op de zondag. Zelfs bij de oprichting van Amerika stelden de puriteinse koloniën "blauwe wetten" vast, waarbij het mensen verboden werd om op zondag te werken, wat zij zagen als de dag van de Sjabbat.

Tegenwoordig wordt de viering van de zondag, in plaats van de Sjabbat, door de meeste christenen toegepast.

Samenvattend:

- De overgang van de Sjabbat naar de zondag was binnen het christendom een geleidelijk proces dat verschillende eeuwen heeft geduurd.
- Een afwijzing van de Sjabbatviering werd niet door alle christenen aanvaard. In de eerste paar honderd jaar bleef een minderheid trouw aan de Sjabbat. Velen hielden zowel de Sjabbat als de zondag.
- De Bijbel geeft geen ondersteuning voor de vervanging van de Sjabbat door de zondag. Deze overgang vond plaats na de tijd van de apostelen en begon voornamelijk in de twee grote steden, Rome en Alexandrië.
- Wijdverbreide anti-Joodse gevoelens hebben er in belangrijke mate aan bijgedragen dat de christenen de Sjabbat hebben verlaten.
- In de eerste eeuwen van het christendom werd de zondag niet geassocieerd met de Sjabbat, maar werd deze beschouwd als een aparte religieuze dag. Het edict van Constantijn heeft behoorlijk bijgedragen aan het algemene christelijke perspectief dat de zondag de "nieuwe Sjabbat" was.

Aangezien de zondagsviering als vervanging van de Sjabbat niet afkomstig is uit de Bijbel, maar veeleer voortkomt uit tradities en overtuigingen, na de tijd van de apostelen, zouden we, als christenen, deze toepassing eens opnieuw moeten evalueren. De hervormers onderwezen het principe van *sola scriptura*, alleen door de Schrift. De Bijbel, en niet het historische christendom, is de uiteindelijke autoriteit over alle zaken van het geloof en de toepassing ervan.

Volgens de Bijbel is de Sjabbat de ware "dag des Heeren". Het vierde gebod geeft aan: "de zevende dag is de Sjabbat van de HEERE [JHWH], uw God" (Exodus 20:10).

Jesaja noemt de Sjabbat "de heilige dag van de HEERE [JHWH]" (Jesaja 58:13).

Zestien keer verwijst God in het Oude Testament naar de Sjabbat als "Mijn Sjabbat" (Exodus 31:13; Leviticus 19: 3, 30; 26: 2; Deuteronomium 5:14; Jesaja 56: 4, 6; Ezechiël 20:12 , 13, 16, 20, 21, 24; 22: 8; 23:38; 44:24).

In alle drie de synoptische Evangeliën zegt Jesjoea dat hij "Heer van de Sjabbat" is. Nergens in de Bijbel wordt er een andere dag van de week expliciet aangeduid als 'de dag van de Heer'.

Er is beslist niets mis met het houden van religieuze diensten op zondag of welke dag dan ook, maar dit vervangt niet het belang van het houden van de Sjabbat, in overeenstemming met Gods gebod.

Exodus 20:8

Gedenk de sabbatsdag, dat u die heiligt.

We hopen dat je van dit onderwijs hebt genoten. En vergeet niet om alles te onderzoeken.

Sjalom, dat Jahweh u mag zegenen in uw wandel in het volledige Woord van God.

Voor meer informatie of andere studies, verwijzen wij je naar onze website www.testeverything.net

EMAIL: Info@119ministries.com (USA); info@119ministries.nl

FACEBOOK: www.facebook.com/119Ministries; www.facebook.com/119ministriesnederland

WEBSITE: www.TestEverything.net & www.119ministries.nl

TWITTER: www.twitter.com/119Ministries# (USA)